

Alena Bohunická: Metaforika činnostného aspektu jazyka. Bratislava: Univerzita
Komenského 2014.

Posudok habilitačnej práce

Takmer vzápätí po vyjdení úspešných *Variet metafor* ponúka Alena Bohunická ďalšiu prácu pod názvom *Metaforika činnostného aspektu jazyka*. Autorka sa v tomto prípade zameriava na činnostnú stránku metafor, preto je pochopiteľné, že v práci analyzuje najmä metaforiku spojenú s inštrumentálnym a, ako sama hovorí, „utilitárnym“ spôsobom zobrazenia jazyka s odkazmi na funkčný štrukturalizmus, transferovú teóriu komunikácie, pragmatickú teóriu rečových faktov a najmä sociologickú teóriu jazykového trhu.

Treba oceniť, že uvažovanie Aleny Bohunickej o činnostnej stránke metafor ostáva aj v tejto práci suverénny a vie aj tu objaviť („vitalitné“) inšpirácie v klasických zdrojoch, napr. u Wilhelma von Humboldta, a rovnako i v súčasných „výbojoch“ svetovej lingvistiky – najmä u Pierra Bourdieua. Myslím, že dobre hodnotí Bourdieuovu koncepciu a metaforu jazyka ako kapitálu či jazykového trhu ako heuristicky nie veľmi silnú, ale ako takú, ktorej obraznosť odkazuje na dimenzie jazyka a komunikácie, ktoré v dobovom kontexte zostali marginalizované.

V práci nájdeme pozoruhodné úvahy o človeku a jazyku ako dvoch samostatných entitách, o reifikácii (spredmetnení) jazyka a o humanizácii človeka v jazyku. Metaforiku jazykového trhu (užšie jazykového kapitálu) lingvistika využívala, pravdaže, už aj predtým (produkcia, distribúcia, zdroj, hodnota, jazyková ekonómia a pod.), ale pojmy Pierra Bourdieua jazykový kapitál, cena jazykového produktu, tvorba jazykových cien, habitus, jazykový trh, symbolické i materiálne benefity a pod. toto poňatie značne rozširujú. Inšpiratívne sú tu podľa môjho názoru úvahy o tzv. legitímnom jazyku, legitimizujúcom sa vo funkcii oficiálneho jazyka. Vhodne sa tu odkazuje aj na legitimizáciu kultúrnej stredoslovenčiny v dejinách spisovnej slovenčiny, ktorou okrem regionálne zvýhodnených prirodzených nositeľov pôvodne disponovala len časť národne uvedomelej elity. Táto jazyková konsolidácia však spôsobovala – ako vždy pri takomto výbere – jazykovú diferenciaciu spoločnosti na používateľov jazyka s najvyššou spisovnou varietou až po najnižšiu a najmenej výnosnú varietu z hľadiska symbolických či ekonomických benefitov – dialekty. Legitímny a nelegitímny jazyk vyvíjal tlak na hyperkorektnosť u tých, čo nemali legitímnu formu jazyka vžitú, takže istá skupina používateľov disponuje od začiatku lepším investičným kapitálom, ktorý znásobuje legitimizovaná jednojazykovosť a legitimizovaná jednoštyľovosť. Status legitimacy nebyva prisudzovaný len legislatívne, ale aj normalizáciou

a legitimáciou napr. v slovníkoch a jazykových príručkách a zrejme aj z toho vyplýva dnešné súperenie medzi Krátkym slovníkom a Slovníkom súčasného slovenského jazyka.

Z tohto uhla sa možno pozrieť aj na problém Európskej únie, ktorá sa budovala ako mnohojazyčné spoločenstvo, ktoré však vo väčšine krajín ostáva skôr zbožným želaním. Autorka dobre poukazuje na to, že angličtina začína v mladej generácii vykazovať aj na Slovensku znaky solidarizačného prostriedku istej („mladej, neobmedzovanej „mobilnej“ a hodnotovo multikultúrne zameranej“) society. Je možno trochu odvážne tvrdiť, že angličtina tvorí súčasť „kultúry mládeže“, v ktorej angličtina funguje ako dorozumievací prostriedok (filmy, hudba, počítačové hry, módna literatúra, možno aj gastronómia), ale kapitál angličtiny iste posilňuje i fakt, že je to jazyk, ktorý umožňuje najširší prístup k znalostiam, keďže ide o jazyk s absolútnou dominanciou aj vo vede. Spoločenský význam (prestíž) angličtiny – v porovnaní napr. s ruštinou – autorka dobre potom demonštruje na príklade posledných prezidentských volieb na Slovensku.

K habilitačnému textu mám napokon iba jednu viac-menej technickú pripomienku, a to znovu – ako aj v pri prvom titule autorky – k spôsobu citovania. Je dobre, ak sa českí autori citujú v češtine, ale trochu rušivo na mňa pôsobí, ak sa v slovenskom texte po česky citujú zahraniční autori, napr. F. de Saussure.

Predkladaná práca Aleny Bohunickej *Metaforika činnostného aspektu jazyka* predstavuje skutočný prínos pre poznanie príslušných aspektov metaforickej problematiky u nás. Odporúčam preto, aby habilitantke bol udelený titul docentka v odbore slovenský jazyk a literatúra.

Bratislava 13. februára 2013

prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc.
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV